

u sustavu koji se 1988., u godini pisanja eseja, nalazio pred svojim izglednim krajem. Slijedi tekst o odnosu državne ideologije, sekularizacije i znanosti u kojemu se ponovno očituje autorova izrazita društvena (politička) angažiranost u razdoblju kasnog socijalizma. Katunarić zatim pokušava ponuditi objašnjenje činjenice da je komunistička nomenklatura kasnih 1980-ih svjesno odustala od marksizma i pristala na liberalizaciju i demokratizaciju. Pretposljednji esej u cijeloj knjizi bavi se politiziranjem Hrvatskog društva likovnih umjetnika u različitim epohama te pomalo tematski odudara od ostatka zbirke. Premda je pitanje kulturne politike i odnosa kulture i ideologije jedno od središnjih istraživačkih pitanja u Katunarićevu opusu, taj se tekst slabo uklapa u knjigu kao cjelinu. Posljednji tekst posvećen je naznakama uspona informacijskog društva u kasnim 1990-im. Iz današnje perspektive tekst djeluje pomalo naivno i začudno, zbog svojeg općeg dojma zbunjenosti i nespremnosti za suočavanje s društvenom revolucijom koju su donijele nove informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Katunarićeva zbirka eseja izrazito je živo i dinamično djelo koje pruža uvid ne samo u autorov višegodišnji rad već i u razvoj društvene znanosti u Hrvatskoj u kontekstu propasti socijalizma i tranzicije u demokraciju. Kroz sve tekstove provlači se autorova želja za kritičkim odmakom i konstruktivističkom analizom, ali i spremnost na ulogu angažiranog društvenog znanstvenika. U ranijim tekstovima ta uloga angažiranog znanstvenika izravno je u funkciji spašavanja i reformiranja socijalizma, dok je u kasnijim fazama primjetna skepsa prema usponu globaliziranog,

postindustrijskog društva i zauzimanje za političke impulse koji su posljednjih godina poznati pod nazivom “demokratski socijalizam”. Ova knjiga nudi zanimljive poglede na niz pitanja – od identiteta, nacije i društva do zajednice i socijalizacije – te koristan povijesni pregled razvoja sociološke discipline i općenito društvene znanosti u Hrvatskoj.

Višeslav Raos

Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Prikaz

**Shaul M. Gabbay
i Amin M. Kazak
One Land, Two Stories**

Livingston Publishing House, New York,
London, Amsterdam, LLC, '2012, 576 str.

Više od pedeset godina ne jenjava sukob Izraelaca i Palestinaca koji je obilježio dobar dio hladnoratovske i posthladnoratovske međunarodne politike i geopolitike. Cijeli Bliski istok nemoguće je zamisliti bez tog sukoba koji je ustanovio međusobne političke, kulturne i ekonomske odnose bliskoistočnih zemalja i zemalja Zapada, pri čemu posebnu ulogu imaju Sjedinjene Američke Države. Kao i kod mnogih svjetskih sukoba koji traju više desetljeća, izraelsko-palestinski sukob toliko je složen da su izdanja diplomatskog, međunarodnopolitičkog, politološkog, sigurnosnog, kulturološkog i teološkog pravca postala iznimno specijalizirana i usredotočena na

konkretne događaje, procese i fenomene. Iz vida se sve više gubi cjelovita slika tog sukoba, njegovi razlozi i stožerni stavovi jedne i druge strane. Iz tih je razloga dobrodošla knjiga autorskog dvojca Shaula M. Gabbaya i Amina M. Kazaka *One Land, Two Stories* koja donosi sveobuhvatan pristup izraelsko-palestinskim problemima tijekom čitavog razdoblja njihova postojanja, ali iz subjektivnog kuta jednog izraelskog i jednog palestinskog društvenog znanstvenika. Njihove su biografije od presudne važnosti za razumijevanje ove knjige.

Shaul Gabbay rođen je i odrastao u Tel Avivu kao sin židovskih izbjeglica iz arapskih zemalja. Služio je u izraelskim oružanim snagama u ratu u Libanonu, samo nekoliko ulica dalje od mjesta gdje je živio drugi autor knjige. Obrazovao se u Izraelu, a doktorirao na Sveučilištu Columbia te sada predaje na Sveučilištu u Denveru. Amin Kazak rođen je u Haifi, ali je postao palestinski izbjeglica već sa sedam godina, te je svoje formativne godine proživio u palestinskom izbjegličkom kampu. Obrazovanje je stekao na Američkom sveučilištu u Bejrutu, a doktorirao je na Sveučilištu u Denveru. Danas radi na CU Bolder. Iste povijesne događaje doživjeli su na različite načine, te su svoje doživljaje pretočili u prilično jedinstveno djelo. Prije svega, izraelska i palestinska perspektiva stoje rame uz rame, što znači da se i subjektivan čitatelj može upoznati s obje strane priče, odnosno (što će mnogima biti prvi put) detaljno saznati stavove obje strana o istim uzročno-posljedičnim političkim procesima. Osim činjenica, zemljovida i mnoštva povijesnih podataka autori su dali i svoju viziju kako žive Izraelci i Palestinci, što je ljudska dimenzija koja često izostaje iz stručne literature. Autori se ne slažu u većini pitanja,

zapravo su dijametralno suprotstavljeni u korijenima samog izraelskog odnosno palestinskog doživljaja sukoba, ali treba primijetiti da su usprkos tome uspjeli zajedno raditi i stvoriti knjigu koja će podjednako obuhvatiti oba svjetonazora.

Dakle, iz dviju suprotstavljenih pozicija u knjizi se donose pogledi i “istine” o britanskom mandatu u Palestini, ratovima 1948. i 1967., Libanonu i Prvoj Intifadi, mirovnim procesima, Drugoj Intifadi, stanju u Gazi, kao i različiti pogledi na rješavanje izraelsko-palestinskog sukoba. S izraelske strane jasno je vidljiva židovska politička mitologija kao stožerno mjesto izraelske politike i utemeljenja “prava na zemlju”. Prema židovskoj tradiciji, Bog je obećao zemlju Abrahamu, Izaku i Jakovu, što su cionisti ponovno ostvarili i odbacili nasrtaje arapskih vojski. S druge strane, palestinska strana ne prihvaća pravo prvenstva koje je temeljeno na mitološkim, a ne realnim povijesnim činjenicama, te naglašava svoje stoljetno bivanje na području moderne države Izraela. I muslimanima su Jeruzalem i njegova okolica sveto mjesto. Milijuni Palestinaca sada žive izvan “svoje” zemlje, te se oslanjaju na vojnu moć susjednih zemalja i vlastitu borbu protiv Izraela. Iskustvo izgnanstva vidljivo je i na jednoj i na drugoj strani. No ishod se doživljava drugačije: uslijed zgražanja svijeta nad Holokaustom i neuspješne potrage Palestinaca za vlastitom državom nakon pada Osmanskog Carstva, 1948. je na izraelskoj strani doživljena kao slavna pobjeda tisućljetnog židovskog sna, dok je za Palestine to bila al-Naqba – katastrofa. Nakon poraza u ratu 1948. arapske su zemlje desetljećima nastojale obraniti svoj ponos i vratiti teritorij koji je okupirala mlada izraelska država.

No porazi 1967. i 1973. srušili su viziju Bliskog istoka bez Izraela, kao i mogućnost stvaranja panarapske države koja je bila san mnogih arapskih nacionalista. Pobjeda je za Izrael značila obranu suvereniteta i vlastitih granica, no istovremeno je stvorila zemlju koja je morala biti u stalnoj pripravnosti. Povijest modernog Izraela povijest je vojnih pobjeda, ali i stalnih strepnji i kontrola nad arapskim susjedima. Palestinci su shvatili da je njihova sudbina u izraelskim rukama, pa je stvaranje Zapadne obale, Gaze, novog palestinskog vodstva, postao način dogovora o konačnom rješenju sukoba. Organiziranje Palestinaca u PLO pod vodstvom Jasera Arafata bio je vrhunac političkog i paravojnog oblika vlasti među bezdržavnim Palestincima. Njihova je potraga za utočištem u Jordanu završila preseljenjem u Libanon, gdje se konsocijacijska libanonska demokracija suočila s urušavanjem te izbijanjem rata 1982. Za Izrael je akcija u Libanonu bila legitimna jer se država našla u opasnosti od PLO-a u Libanonu i sirijskog režima. Za Palestince je ta akcija uključivala prekomjerno korištenje oružja, masakr izraelske vojske u izbjegličkim kampovima Sabra i Šatila te rušenje sna o oslobođenju Palestine nakon što je Libanon izbacio Arafata i vodstvo PLO-a iz zemlje.

Zbog nemogućnosti rješenja problema uvedena je posebna kategorija međunarodnih odnosa koja se bavi bliskoistočnim mirovnim procesom. Izraelci smatraju da su od uspostavljanja nove države tražili mir sa svojim arapskim susjedima, što su i postigli s Jordanom i Egiptom, ali ne i s Palestincima. Za svaki korak u mirovnom procesu Izrael traži da se prizna pravo na postojanje izraelske države s Jeruzalemom kao njezinim glavnim gradom te odbacivanje nasilja, koje je metoda Palestina-

ca. Budući da oba pristupa nisu moguća, Izrael je sumnjičav prema svakom obliku mirovnog procesa. Jednako su tako sumnjičavi i Palestinci, koji imaju iskustva s neispunjavanjem obećanja kolonijalnih sila, samih arapskih država, šire međunarodne zajednice i Izraela. Palestince se smatra sporima u pregovorima i neozbiljnima, no istovremeno Palestinci ne vide volju na izraelskoj strani da se prizna postojanje palestinske države s Jeruzalemom kao glavnim gradom i omogući povratak palestinskim izbjeglicama. Stoga je Druga Intifada jasna posljedica nemogućnosti dogovora. Ona je za Izrael čisti terorizam, a za Palestince izraz nacionalnih osjećaja.

Jedna ili dvije države, to je pitanje oko kojeg se također odvijaju brojne rasprave. Autori su tom pitanju pristupili u skladu s politikom svojih zajednica – jedna država prema Izraelcima, dvije države prema Palestincima. Istovremeno, ni jedna strana ne prihvaća mogućnost triju država, odnosno egipatsko-jordansko rješenje koje predlaže da se Zapadna obala nađe u sastavu Jordana, a Gaza u sastavu Egipta. Takva su rješenja sve donedavno bila neprihvatljiva jer se svijet čuvao promjena fiksno postavljenih granica. No nepromjenjivost granica jest međunarodnopravni mit, što potvrđuje primjer Kosova, Južnog Sudana i Krima. Čitajući ovu knjigu, stječe se dojam da su autori ipak previše usmjerili svoja izlaganja prema određenom “idealtipskom” poimanju situacije. Da tomu nije tako, potvrđuje motiv nastanka knjige, odnosno davanje prava drugoj strani da misli drugačije. To je ujedno njena glavna odlika, kao i jasno predočena kronologija događaja na Bliskom istoku.

Ova će knjiga dobro doći ponajprije studentima koji se počinju baviti problematikom Bliskog istoka. Metodično obrađene građe, s okvirima koji objašnjavaju pojedine fenomene, događaje i procese, odličan je uvod u viđenje izraelsko-palestinskog sukoba obiju suprotstavljenih strana, a pritom ostavlja dovoljno prostora čitatelju da sam odluči koja je strana bliža činjenicama. Politolozi, osobito oni koji se bave studijama Bliskog istoka i međunarodnim političkim odnosima, mogu se stalno vraćati ovoj knjizi kako bi se prisjetili ključnih procesa i događaja te ih potom upotrijebili u usredotočenim proučavanjima izraelsko-palestinskog sukoba.

Vedran Obućina

*Društvo za Mediteranske studije,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci*

Prikaz

Hans Magnus Enzensberger Nježni monstrum Bruxelles ili Europa lišena suverenosti

Meandarmedia, Zagreb, 2013, 84 str.

Europska unija proteklih se godina pokazala kao zajednica puna institucionalnih pukotina iz kojih "curi" na više razina. S jezičnim regulativama, velikim brojem institucija u kojima radi toliko ljudi da im se ne zna broja, nizom pravila, ugovora i uredbi Unija se doima kao zajednica koja služi, u konačnici, samoj sebi. Knjiga *Nježni monstrum Bruxelles...* nekonvencionalan je prikaz Europske unije koji ne ide u

prilog eurofilima jer s punim pokrićem kritizira njezin djelokrug funkcioniranja. Cilj je knjige osvijestiti građane Unije te upozoriti na problem njezine strukture i njezinih institucija.

Autor knjige Hans Magnus Enzensberger dobitnik je petnaestak prestižnih nagrada, među ostalim i nagrade *Sonning* za izniman doprinos europskoj kulturi. Izdavao je časopise (*Kurbusch*, 1965-1975), prevodio i priređivao antologije (*Muzej modernog pjesništva*, 1960; *Dnevnik*, 1972). Ovu je knjigu namijenio prvenstveno građanima Unije, ali i svima koji se žele informirati o radu i djelovanju Unije s kritičkog stajališta. Poglavlja knjige međusobno su povezana jednostavnom strukturom. U prvom se dijelu iznose prednosti Europske unije. Jedna je od njih to što od 1945. godine nije bilo oružanog sukoba na europskom kontinentu. Pozitivne su, isto tako, odrednice koje se vežu uz devizne režime, carinsku upravu, ukidanje granica, smanjenje troškova transakcija i uklanjanje drugih zapreka. Negativne strane Europske unije tiču se iskorištavanja nacionalnih vlada od moćnih multinacionalnih kompanija. Borbe država EU za europski zračni prostor, negativne posljedice ribolovnih kvota, kao i odugovlačenja po pitanju odlaganja radioaktivnog otpada, samo su neki od primjera negativnih trendova. Ponuđeni su i primjeri troškova proračuna vezanih uz poljoprivrednu politiku (Common Agricultural Policy) i regionalni razvoj.

Autor veliku pažnju posvećuje promidžbi Europske unije, koja kroz raznorazne televizijske kanale, radijske mreže, internetske portale, PR i druge medijske alate koristi jednostranu propagandu za koju izdvaja desetke, pa čak i stotine milijuna eura. Nadalje, razni povjerenici, direktori i službe-